

УДК 7.091. 4
ББК 63.3(4 Укр)52

Віолетта Блощинська
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ГЕРМЕНЕВТИКА (ІНТЕРПРЕТАЦІЯ) ГУЦУЛЬСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ

У статті розглядаються зміст і специфіка призначення Гуцульського фестивалю загалом і Космацького зокрема.

Ключові слова: автентика, емоція, етнос, імператив, інновація, парадигма, процес, сакральний, спосіб, стиль, явище.

Серед велетенського об'єму слів сучасного лексику дуже мало, на жаль, несуть у собі емоційний позитивний зміст не тільки за суттю, але й за наслідком свого призначення і поширення. Однак деякі слова стали в практиці культурного, побутового та естетичного використання настільки популярними, що зустрівши їх у тексті або й почувши звучання, відчуваєш майже на смак. Як супровід, виникає почуття піднесення, а вже затим приходять позитивне усвідомлення, що у вервечку сірих одноманітних буднів уплітається щось суспільно оптимістичне і позитивно пізнавальне. Назва, поняття, термін, означення – філологічні складові, які стосуються всієї сукупності того, що належить слову фестиваль.

Фестиваль важливо розглядати й оцінювати також як процес, спосіб і явище водночас, популярний у всьому світі саме за позитивну своєрідність форми відображення, цікавий своїм змістом і прийнятно корисний у цілому за наслідковою емоційною пам'яттю.

Відомо, що фестиваль як веселе, радісно піднесене масове дійство виник на початку XVIII ст. у Великобританії і поступово поширився по всьому світу. А в XX ст. фестивалі стали практичним відображенням національних, міжнаціональних, міжетнічних, світових культурних надбань, потреб і пропозицій у царині професійного та декоративно-прикладного мистецтва, спектр яких – різноманітний і різнокольоровий, як соціосередовище, в якому народжується диво духовного та матеріального творення. Звісно, що в часи сьогодення фестивалі стали не тільки розгорнуто-тріумфальним парадом багатовидової творчості, а й набули вузькоспеціалізованого характеру, залежно від презентаційної мети й накопиченого фонду конкретного мистецького продукту. Наприклад, музичний, поетичний, кулінарний, винний чи кінофестиваль. Спеціалізація – це рівень професійних здобутків, але ж і народна фестивальна творчість, яка більш вільна, незалежна та навіть спонтанна, що супроводжується варіантними мотивами створеного, не менш приваблива. Вона ще й більш доступна, бо саме їй притаманна всеосяжність. І в ній завжди буде присутня ознака суспільної корисності. Без сумніву, фестивальна діяльність, як окремий компонент культури, містить у собі риси й ознаки складного самодіяльного творчого продукту. До того ж, варто насмілитися, з огляду на актуальну потрібність і активаційну розгорнутість, назвати фестиваль і мистецьким витвором також, тому що він відображає горизонти естетичної – як індивідуальної, так і колективної – потреби, бо накопичує в собі образи та елементи мистецтва. Паралельно долучає побут, працю, культуру. І стає цілком органічним. Усіма своїми частинами фестиваль уособлює та відтворює горизонти здобутку й вертикалі потреб. Не можна ж заперечувати, що естетичні погляди, смаки, уявлення та навіть ідеали, які визначаються внутрішнім духовним наповненням людини (людей) і, збагачуючи саме життя, перебувають майже завжди у стані зворотної дії. Фестиваль однозначно і відрізняється від інших видів творчості тим, що потребує не камерності, а простору і масштабу. Звернімо

увагу й на таку особливість, своєрідний акцент: фестиваль вбирає в себе не тільки мистецькі, але й суспільно-виробничі, технічно відтворені та соціальні напрацювання, що також є відображенням соціальних інтересів людей. А відтак, певною мірою всмоктує по крихті світ – в усій його багатозаровій багатолікості.

Не варто забувати й того, що фестиваль як складна самотворча система в культурному просторі виконує ряд цілком видимих і конкретних функцій, які відображають зміст та призначення і забезпечують його цінність.

Насамперед, як мені бачиться, в переліку поліфункціональної здатності фестивалю до актуалізації, базовою має бути комунікативна. Колективна творчість такого масштабу і такої специфіки розгортання та вмісту і змісту її сутності, за природою культуротворення фестивалю, завжди об'єднана. Напевно, тільки під час молитви можливе подібне єднання, хоча метою такі форми комунікації, як фестиваль і богослужіння, між собою, звісно ж, різняться. Сприйняття культурного продукту, який відображається у фестивальному коді, його знаковій системі комунікаційних символів відбувається за законами не тільки мистецтва загалом, а в першу чергу і насамперед – за законами спілкування. Активна і пасивна участь соціуму – обов'язкова умова реалізації, включення в сферу колективного життя і втілення цілей. І, з огляду на комунікативну функцію, діє принцип: “Свій серед своїх” – незалежно від статусу, професії, віку, статі та інших соціальних ознак. Це майже як “чуття єдиної родини”.

Друга функція фестивалю – явно евристична (інформаційна), оскільки повідомлення, яким супроводжується фестиваль – у кольорах, звуках, запахах, формах, дотиках, обрисах – магнетично-пізнавальна. Фестиваль притягує до себе всім спектром власної специфічної спроможності, мозаїкою пропозицій і здатністю дати, представити, взяти, отримати та відчутти, зрозуміти, усвідомити і придбати, вмістити в собі духовне і зберегти матеріальне. Інакше кажучи, інформаційно “голодним” учасник фестивального процесу однозначно не залишиться. Прийнята душею і розумом інформація стає інтелектуально-емоційним “меню” в багатовидовому асортименті.

Фестиваль виконує також і суспільно-перетворюючу функцію, в основі якої лежить вивільнення енергії такої сили, під час якої емпіричний досвід людини зазнає впливу на саму чуттєву і субтильну його складову – психіку. І під впливом емоційного чуття відбувається нехай не повнооб'ємне, нехай і часткове, але таки духовне переродження, духовна видозміна. На природно гнучкому рівні людини з її здатністю до пристосування і наслідування – це механізм трансформацій, метаморфоз людської натури. Відтак частково змінюється не тільки світогляд, але й поведінка. Окрім того, не виключено, що в результаті внутрішніх метаморфоз можуть “прокинутися” в учасника приховані задатки до творчості. А це – корисне набуття.

І, звісно ж, ніяк не можна аналізувати суть фестивалю без гедоністичної функції.

Художнє пізнання, культурне спілкування, якщо воно якісне і ціле покладаюче, приносить не тільки духовне, але й тілесне задоволення. А на найвищому піку – насолоду. Ця функція опирається на фундаментальну природну потребу в задоволеннях людини, наділеної чуттєвістю і прихованим або усвідомленим прагненням – продовжити в часі позитивні реакції, зробити їх тривалими, такими, які дають наснагу жити й відчувати смак життя.

Зрештою фестиваль ще й виховує (виховна функція) людину як учасника, а через неї й частину соціуму, або ж його достатньо великий прошарок. Досвід співучасті помножує і розширює загальний життєвий досвід людини. Фестивальна задіяність, активність включення розсуває до певної міри вузькість індивідуального способу буття і передає суб'єкту багатозобразний колективний досвід – від традиційного, консерватив-

ного, фундаментального до модерново-новітнього. Тобто отриманий досвід робить життя більш вартісним, організованим, узагальненим, осмисленим і дозволяє людині самій вибрати індивідуальні культурні засади, підібрати критерії оцінки, накопичити духовні реакції і гнучко реагувати на подібні сигнали та знаки відповідно до життєвих обставин, акумулюючи концентрований у собі вже індивідуальний художній досвід.

Таким чином, ураховуючи поліфункціональну спроможність, усім своїм ресурсом фестиваль сприяє соціалізації людини й орієнтує її на усвідомлення колективної та власної самоцінності.

З утвердженням незалежності в Україні, як державі й культурного простору, до масової фестивальної практики долучилася й Гуцульщина. Мене найперше цікавить глибинна суть, зокрема, саме гуцульського фестивалю і його призначення та вияв.

Географічно, просторово Гуцульщина – великий регіон, під егідою якого майже всі Карпати. Кожна з місцин Гуцульщини – Прикарпаття, Буковина чи Закарпаття, будучи єдиним етнічним та природно обумовленим середовищем – презентує країні та світу своєрідну неповторність. Будь-яке місце, будь-яке село спроможне автономно пропонувати власне, схоже з іншими культурними набутками, надбання, які характеризують творчий продукт регіону і, в той же час, відмінне, з власними елементами – формою, кольорами, їх поєднанням, розмірами, габаритами. Іншими словами, тими рисочками відмінностей, які притаманні тільки мікрорегіону в єдиному макрорегіоні. Перлиною гір, гуцульською Швейцарією називають Космач.

Косівський район, село Космач – це та місцина на Прикарпатті, де, як співається в гімні краю, “...пригортає Гуцульщину Україна-ненька”.

Якщо звернутися до довідників, то село Космач засноване 1427 року (відоме за письмовою згадкою з 1412 року), хоча й не дуже щільно заселене, з огляду на географію регіону, наразі вважається найбільшим за площею селом в Україні. Космач має свою історію, відповідну до середовища та етносу, що його населяє, до викликів того ж таки всесильного Хроноса, до домінант духовності, до моделей культурного сценарію і ще багато чого відомого, прихованого й навіть таємно-містичного. Бували тут і знані люди, а писали про гуцульський край – ой як багато! І серед них: І.Франко, Г.Хоткевич, М.Коцюбинський, О.Кобилянська, М.Павлик, М.Черемшина, Ю.Федькович, Б.Лепкий, В.Грабовецький. Тут народився письменник Михайло Петрушевич, починав свій життєвий шлях заради християнської віри і людського добра блаженний Омелян Ковч. Старанно працює над історичною спадщиною краю доктор історичних наук П.Сіреджук, презентує рідне село доктор мистецтвознавства О.Никорак та багато інших непересічних постатей.

Лінгвісти розшифровують назву цього великого поселення як “Келію сонця”, що цілком виправдано тією ж географічною специфікою, геологічною “архітектурною конструкцією” його місця розташування. Саме серед гір світило за час свого маршруту над Космачем породжує унікальний і дивовижний для ока сонячний галоефект світла. Переломлення променів, їх проходження через атмосферне марево, їх танець особливо зранку чи в надвечір’я, малює уважному спостерігачеві надзвичайну картину, яку хочеться оцінити як ейфорію вогняного саява, іризацію неба й гір, полонин і будівель. Варто і помолитися дивовижу.

Космацькі стежки добре вивчив у свій час Олекса Довбуш, залишивши саме в цьому місці не тільки своє життя і серце, але й енергетику опришківської бувальщини, яка продовжує будити фантазії, мрії і гордовито оберігає пам’ять про легендарну і реальну особистість, символ бунтарства, мужності і (пробачте за певну викличну сміливість виразу) ідеал справжнього чоловіка (мужчини) – палкого, пристрасного, істинно

реального як правічні гори і стрімкі, кришталево-чисті потоки, як саме небо, що розгорнуло крила над дивовижним краєм.

Отож, космацька земля має у своєму історичному резерві багато імен і не менше хронологічних віх – вагомих і актуальних для сьогодення. Як на мене, на додаток до попередньої досить таки скупі історичної довідки, цікавим фактом для роздумів є й те, що саме в Космачі з'явилася перша на Гуцульщині читальня “Просвіти”. Сюди тягнулися заради фізичного й духовного оздоровлення, заради творчого натхнення Олекса Новаківський, Філарет Колеса, Ірина Вільде, Олесь Гончар, Сергій Параджанов, Іван Миколайчук, Володимир Івасюк, Назарій Яремчук, Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Степан Пушик. Отож, підґрунтя, з точки зору співучасності і взаємозалежності суб'єктів і об'єктів, очевидне – не помітити його просто неможливо. А відтак – постаті, символи, середовище однозначно таки відіграють базову роль у процесі творчості, яка має природний характер накопичення і зворотної сублімації – як фаза переходу з твердого стану (фізичного і матеріального тіла) в легкий, але не менш вагомий, атмосферний (духовний). Поєднуючись між собою, вони й народжують животворне автономно спроможне “дитя” – сакральний унікальний культурний продукт, який має місце залежно від місця його появи (пробачте за тавтологію).

Як фундамент для вивільнення потоку вільного й осмисленого вибору в процесі національної ідентифікації в 1990 р. було організоване товариство “Гуцульщина”. Тим паче, що у світі загалом та в Україні зокрема намітилися передумови для фокусування певних культурних процесів, яким усе більше сприяла потужна інформаційна комунікація, забезпечена технічними тогочасними досягненнями науки. І у вервечку активної самодекларативності свідомо й потужно втягнувся не тільки увесь географічно окреслений гуцульський край, але й розпорошений по всьому світі етнос, який мешкає в Канаді, Австралії, Європі, США й родом звідси, з Карпат. Набирала сили українська ментальність. І саме на Гуцульщині вона з елементами власної автохтоніки зуміла зайняти свою унікальну культурну нішу на території не тільки України, але і Європи та світу. Саме національно, етнічно орієнтоване товариство виконувало не тільки формальну просвітницьку роль певної спільноти на автономній території, об'єднаної спільними засадами. Товариство започаткувало корисну практику ритмічно організованого спілкування на міжнародному рівні максимально широких комунікацій. Ім'я її – фестиваль та на його базі – конгрес, симпозіум, конференція як періодичні формати науково-теоретичних зібрань.

Крок за кроком, рік за роком гуцульський фестиваль набирив обертів, починаючи з 1991 р. Акценти фестивалю, як фундаментальна вісь активації, втілені в життєво важливих складових та історичних елементах, які відображають минуле й сьогодення, стабільно незмінні: створити, віднайти, показати, запропонувати, похизуватися (чому б і ні?), відчути, побачити, доторкнутися, понюхати, посмакувати й купити. Змінюється місце дислокації та консолідації. Кожен куточок Гуцульщини, отримує право на проведення фестивалю. Це – Косів, Рахів, Вижниця, Коломия, Верховина, Яремче і, навіть, Івано-Франківськ чи Львів, де час від часу відбуваються гуцульські конгреси. Космач, будучи невід'ємною частиною Косівщини, особливо заслуговує на право організувати власний фестивальний перформенс. Отож, визнаймо, що і акценти, і місце гармонійно поєднуються, актуалізуються і відповідають принципам доцільності та корисності.

Вірогідно, що не оголошеним, але філософським і приховано символічним девізом фестивалю є гасло: “Якщо (борони, Боже!), замовкнуть люди, то про них говоритимуть речі, людьми створені”. І в цьому глибинна суть фестивалю.

Чому ж гуцульський фестиваль можна розцінювати одночасно як процес, спосіб і явище? Спробуймо розібратися на теоретичному рівні, який тільки підтверджує в даному контексті реально існуючу практику творчості, що поєднує в собі названі складові.

Фестиваль як процес. Власне процесу притаманна послідовна зміна дій, процедур, ритуалів, які реалізуються через суб'єкт (суб'єкти) в просторі й часі. Гуцульський ритуал має давнє коріння і дуже мало змінився від часів своєї появи. Він константний, традиційний, а також паралельний органічно вписується в процедуру взаємопов'язаних між собою дій, актів процесуального перебігу.

Фестиваль як спосіб. Під цим терміном ми розуміємо і певну дію, і прийом, кшталт, триб – він домінують рукотворний і духовно підживлений, насамперед, та аж ніяк не механічний, хоча технологічні прийоми вважаються консервативними, але в цьому і є перевага гуцульського творення. Це різнобарвна мозаїка плодів творчості, яка забезпечується майстерністю, рівнем творчої уяви, фантазії виконавця та узвичаєності традиційного способу світобачення і самого образу життя. Далєбі ж, прийом – це відображення внутрішньої потреби самовираження, демонстрація етнічних ознак і спроможності людської душі – випромінювати емоції, розуму – плекати ідею та образ, а рукам – творити.

Фестиваль як явище. Він – багатопроярний, оскільки це і втілені ідеї та заплановані дії, які відбуваються на фоні природного середовища, і реактивні емоційні перетворення через зовнішній світ (у нашому контексті – це світ Карпат з його ландшафтом і географічною зоною) та відбиття середовища в сукупному чуттєвому сприйнятті. Як наслідок, первинна мотивація творчості породжує мотивацію вторинну, а вона обумовлює зміни не тільки соціального клімату, але й природного середовища. Під впливом культурних комунікацій учасників – активних і пасивних, “аборигенів” (місцевих) і “прибульців” (гостей) – частково змінюється і ландшафтне середовище, зазнаючи знакових метаморфоз, які сигналізують про безпомилкове розпізнавання культурного середовища і свідчать: саме такого місця, саме такого культурного простору більше нідє немає. Повертаючись ыз короткотривалої або й тривалої в часі зустрічі з природою Карпат, з місцевими мешканцями, людина змінюється, навіть не одразу фіксує в собі зміни, але вони заявляють про себе ностальгією. Душа й тіло знову захочуть повернутися туди, де людина отримала не тільки духовні враження, але й фізичні відчуття. Космач, маючи потужний творчий потенціал на базових, фундаментальних засадах (про них мова йшла вище), які консолідує Космацький Народний дім, започаткував власний цикл “Космацьких фестивалів”. І, хоча зберігається традиційний формат народного фестивалю широкопрофільного характеру, він набуває інших відтінків. Так, навесні 2007 р. в Космачі був проведений фестиваль “Етноєволюція”. Аналізуючи його, можна сміливо зазначити, що традиція і новаторство сміливо поєдналися. Данина традиційному підходу – це популярні, як завжди, виставки-ярмарки з великим асортиментом предметів (товарів), які відомі не тільки в Україні, але й у світі. Звісно, що до переліку входять традиційно дерев'яні тарелі, скриньки, свічники, ложки та інші предмети. Їх доповнює кераміка, рушники, сорочки, кожухи, кресані (капелюхи) – на будь-яку пору року, холошні (штани), череси (широкі шкіряні паски), які гарно підкреслюють стан – вони мають не тільки естетичне значення, але й фізично функціональне, бо підтримують м'язи й кістяк тулуба в здоровому стані, не гальмуючи свободу рухів. Не даремно звертали увагу, що гуцульські легені (молоді й старші) – неабияк стрункі, бо їх оповиває черес. Раціональним є і плетіння шкарпеток та рукавиць з гуцульської домашнього прядива теплої і товстої вовни. До місця і до потреби так звані деякі галан-

терейні вироби: бесаги, торби (сумки), тайстри (оздоблені металом на основі шкіри сумки) – вивірені часом для зручності з довгими ручками-пасками, щоб носити на плечі або перекинути через корпус тіла. Змагаються майстерним виконанням поміж собою килими, верети, напинальця, ліжники, серветки, обруси – як елементи домашнього декору. Не залишилися поза увагою і прикраси з бісеру, які однозначно роблять життя більш святковим і ошатним. Не можна не замилуватися, зокрема на гердани – чудові й дуже популярні у світі нашійні жіночі намиста, вінки й віночки, оздоблені в суто гуцульському стилі. Зрештою, перелік настільки значний, що – це великий матеріал для окремого дослідження.

Що ж стосується своєрідних інновацій, закладених у самому визначенні назви “етноеволюція” (розвиток етносу, який обумовлюється потребами новітнього часу), то було запропоновано:

- майстер-класи від народних майстрів, коли можна було на власні очі побачити весь або частковий технологічний процес виготовлення конкретної речі, предмета;
- масове відвідування садиб, приватних осель (зокрема досить популярного музею О.Довбуша на подвір’ї організатора музею Михайла Дідишина, створеного ще 1970 р.);
- екскурсія (свого роду певна форма “зеленого туризму”, або швидше духовного плану екскурсії до космацької дерев’яної церкви, яку вирізняє оригінальний елемент декорування – зірки на банях, що аж ніяк не порушує ні канони традиційної культової архітектури, ні сам вигляд храму, який органічно вписується в природне середовище.

Невід’ємним доповненням до проведення повноцінного дійства можна вважати й страви гуцульської кухні, які завжди до місця і до ситуації. Зголоднілим фізично та емоційно переповненим почуттями відвідувачам завжди приємно поновити сили. Специфічною оригінальністю вирізняється в молочному виробництві сироваріння. Від ледь золотавого до темного бурштинового відтінку будз (різновид бринзи) з його гострим терпким смаком, різних форм і термінів стиглості подобається багатьом. Різноманітні вироби з борошна (пшеничного, кукурудзяного), м’ясні копчені та смажені делікатеси доповнюють асортимент страв – на будь-який смак. Духмяні трав’яні чаї та наливки, настояна на чорниці й брусниці, малині та ожині домашня горілка тільки сприятимуть апетиту, не завдавши шкоди здоров’ю, бо всі компоненти – від природи. Процес споживання традиційних гуцульських наїдків ще більше посилює сукупне враження. Отже, гуцули загалом та космачани зокрема, зберігаючи етнічну культурну матрицю, оберігають її і змінюються під впливом часу. Очевидно, що дійсно популярними стають майстер-класи. Як на мене, спостерігати за процесом творення в майстер-класі особливо цікаво та корисно, бо щось можна незвичне підглядіти й зрозуміти та оцінити в динаміці процесу творчості витвір більше конкретно, ніж споглядаючи вже завершену річ. Тоді й ціна, якщо вона висока, буде виправдана розумінням: чим і ким визначається її вартість. Зрештою, прийнятно й собі щось та запозичити – якусь образну комбінацію, певний етап технології. Навчання і пізнання раніше не пізаного – корисне завжди. Така інновація свідчить, що гуцульська творчість серйозно актуалізується в умовах сьогодення.

Загалом, таке поєднання виставки, ярмарку й екскурсії – це збалансована взаємопов’язаність краси, раціоналізму та корисності.

Тривалий час ще побутувала думка: як не крути, а навіть розгорнуте дійство – це однаково базарна практика. Дозволю собі заперечити.

Згадаймо, що віддавна та й дотепер демонстраційну функцію дійсно виконував базар, який, як правило, був “прив’язаний” до певних святкових днів. Від минулих часів до сьогодні базар був і є не тільки виставкою товарів на продаж, але й місцем зустрічі, тісних комунікацій на неофіційному рівні; і в тому його приваблива сила, бо характер його дійства і є, власне, саме свято. Проте фестиваль, зберігаючи деякі ознаки базару (роздивитися, пригледіти, оцінити, вибрати, поторгуватися і купити), розширює свої можливості, насамперед, рівнем оголошення (декларування) мети, а відтак – планування, створення проекту його формату. Визначається також рівнем консолідації зусиль, активацією учасників і програмою реалізації його проведення поетапно за допомогою залучених ресурсів: фізичних, матеріальних, фінансових, психологічних і, безумовно, духовних. Під останнім, звісно, розуміється науково-освітній підхід. Тобто, космацькому фестивалю за його сучасною природою вже не зовсім притаманна спонтанність, а властива обдумана процедура дій, які відповідають ідеї, задуму. Підтвердив це “Етнофестиваль” у Космачі? Однозначно – так, про що і свідчать журналістські нариси та замітки в часописах краю, зокрема в газеті “Галичина”, на сайтах та інтернет-сторінці Гуцульського (Космацького) Народного дому й сільської ради. Окрім того, фіксація факту в інформаційному просторі залишилася не тільки на письмових носіях, але й зберегла для історичної пам’яті й зацікавлених людей чудовий витвір мистецтва – фотоальбом подій.

2007 р. започатковано не менш цікавий фестиваль у Космачі, який надалі ретельно в межах міжнародних комунікацій відбувається щороку навесні під назвою “Великдень у Космачі”.

2008 р. – свого роду друга хвиля великодніх свят у Космачі, під час яких у рамках фестивалю поєдналося чимало елементів своєрідного народного мистецтва, колективного не тільки творчого, але й теоретично-наукового напрацювання:

- IV Міжнародний з’їзд писанкарів;
- Міжнародний симпозіум з гончарства;
- наукова конференція, присвячена 150-річчю розвитку туризму в Космачі.

Мета фестивалю визначається багатьма завданнями:

- пізнання історії;
- визначення і виокремлення ціннісних культурних орієнтацій;
- ознайомлення з традиціями і звичаями краю;
- створення на ґрунті космацької місцини творчої сцени для митців різної спрямованості;
- розширення видових можливостей туризму загалом і “зеленого туризму” зокрема;
- осмислення культурного внеску в українську національну парадигму;
- формування попиту на етнічний культурний продукт.

Одночасно відбувається пошук спільними зусиллями коштів не тільки на проведення фестивалю, але й поліпшення стану доріг, благоустрій пунктів перепочинку й ночівлі, тривають роздуми над новими культурно-творчими проектами. Вже непогано “працює” досить цікава й приваблива спроба втілення нового проекту: проводити змагання на повітряних кулях, катання на конях – територія і простір дозволяють це робити не гірше, ніж серед австрійських чи німецьких Альп.

За оголошеною метою стоїть великомасштабна просвітницька робота, яка стосується, насамперед, не тільки популяризації національного у світовому просторі (світ цікавиться українським національним виміром і якістю української культури весь час), а – що особливо корисно – дає змогу самим українцям подивитися на свою територію,

власну країну іншими очима, звільнюючись від нашарувань і штучно нав'язаних наліпок радянського минулого стереотипу і, на жаль, ще таки досить активного пострадянського образу мислення і культурного споживання. При цьому, хочеться зазначити, що нову душу й нову модель поведінки та образ мислення важко вибудувати, їх треба дуже обережно ліпити, як скульптуру, а вже затим розмальовувати в яскраві кольори – за прикладом Стародавньої Греції.

У цілому фокусне завдання створення такого проекту фестивалю, як “Великдень у Космачі”, – викликати якомога ширший публічний активний інтерес, а відтак на святкування охоче їдуть не тільки зарубіжні гості, а й велика кількість людей зі східної та південної України. Щоб уявити масштаб такого фестивалю, слід звернути увагу на те, що активними учасниками вже постійно вважаються писанкарі з Франції, Великобританії, Німеччини, Польщі, США, Канади, Росії, Бразилії, Словаччини, Румунії, Австралії, Австрії, Італії. Людям різних національностей бракує не тільки емоційних, освітніх вражень, але й тісних контактів на мистецькому та побутовому рівні. Спонукає до подорожей у гуцульський край вихідців з усіх регіонів України глибоко захована генетична, не завжди усвідомлена потреба – повернутися до національних витоків у тому краї, де історія минулого, традиції та звичаї святкування такого великого й вагомого для християнина свята ще вповні збереглися тут, у Карпатах. Такі свята тішать серце, милують око своєю різнобарвністю на фоні пишної гуцульської весни. Так що й природні фактори чудово “працюють” на процедуру та ритуальну своєрідність Пасхи в Космачі.

Відкриття фестивалю – це майже завжди інтрига. Будь-який предмет конкретного мистецтва, готовий до естетичного споживання (споглядання, слухання), якщо він завершений автором і представлений глядачу, не завжди передбачає інтригу. Фестиваль вирізняється ще й тим, що вся його комбінаторика має поступальну процедуру, яка розкриває свої “секрети” тільки крок за кроком, етап за етапом. Для відкриття такого дійства необхідне спеціальне озвучення і в Космачі цьому зуміли дати раду на свій же етнічний лад. Одягнуті в національні строї космачани гоноровисто застосовують свої унікальні музичні інструменти – трембіти. Їх неповторне звучання – це теж свого роду візитівка музичного середовища Гуцульщини. Повитягувані з домашніх схронів трембіти замінюють собою цілий оркестр. Довго й гучно лунають серед гір ті унікальні розлогі сигнали.

Віддав данину сучасному Кіномистецтву космацький фестиваль тим, що досить компетентно замахнувся на кінопоказ фільмів знаних українських режисерів, творчість яких не тільки торкалася Гуцульщини, а намагалася зобразити життя корінних жителів через призму авторського прочитання.

Ілюстративним етапом і хорошим прийомом для просвітизації Пасхи стала своєрідна виставка великодніх листівок з колекції знаного на Прикарпатті збирача старожитностей краєзнавця Петра Арсенича.

Консервацією історії про місцевих жителів, які жили в Космачі й залишили після себе добру людську пам'ять та суспільно важливий слід, стало відкриття меморіальних дощок двом непересічним особистостям – митрополиту Іларіону та, можливо, найкращій на Прикарпатті вчительці Парасковії Трутяк. Обоє – поводитирі духовності, і цим багато сказано.

З туристичних можливостей, які пропонує Космач, особливо виразним є сходження на гору Лисину Космацьку, де розташований унікальний сонячний годинник, а в минулому – прадавня сакральна територія, доторкнутися до езотерики якої, без сумніву, варто кожному. Це – місце сили. Та, врешті-решт, блукати горами довго й без пев-

ної мети, без особливого фізичного навантаження можна безкінечно – стільки, скільки вистачить наснаги та спроможності бачити, слухати, вдихати, пізнавати, насолоджуватись.

Не варто забувати й про такий факторний компонент активної поїздки на свято до Космача, як потребу людини в естетичному, про що згадувалося мимохідь. Попри безперервний кругообіг нашого життя, тіло хоче відпочинку, серце й розум прагнуть подорожей і нових відчуттів, вражень, хочеться змін. Коли людина не має можливості відвідати за кордоном популярну в туристичному плані країну і знаний музей (Італію, Францію та ін.), вона вимушена, бажає, хоче подорожувати рідною країною, що компенсує їй цю потребу. І очікування, найчастіше, бувають перевершеними. Загалом Гуцульщина і зокрема Космач – це скансен, тобто етнографічний музей, у якому минуле й сучасне взаємопов'язані. І не потрібно визнаного державою статусу, аби сама людина собі чи іншим не сказала: “Це – дивовижний музей під відкритим небом”. Карпатське квіткове різнобарв'я, соковита зелень трав'яного килиму, гостроверхі смереки чи розлого розпростерті ялиці, хмари і хмаринки, які танцюють над пасмами гір, сліпуче сонце, блакитне, близьке й безмежне небо (таким воно буває тільки серед гір), духмяний вітер і дуже чисте повітря, яке слід не тільки вдихати, а пити малими ковтками – і феєрія починається. Кожна окремо взята садиба з хатою, господарськими приміщеннями і подвір'ям в індивідуальному виконанні, з використанням традиційного дерева (зруб і гостроверха покрівля) за особливою давньою технологією гуцульської архітектурної практики, може розцінюватися як гуцульський бренд (знакове й популярне ім'я). І при цьому несе на собі відбиток унікального стилю. А позаяк, сукупно постає не тільки музейним, а й театральним фоном, лаштунками, авансценою, партером і ложею, бенуаром і вітальною та гардеробом, декораціями та головною сценою, на якій і твориться театральне дійство – “Космацький фестиваль”. Писанкарі, шевці, постоларі, чоботарі, вишивальниці, різьбярі, гончарі, бондарі, будівельники церковних храмів, майстри дитячих іграшок, сировари – ті дійові персонажі, які вправно – кожен на свій кшталт, демонструють акторське мистецтво. А чого тільки вартий одяг! Святковий, яскравий, колоритний – аж в очах мерехтить “людіне”-мозаїка! І, звісно, мов на картині – низькорослі, але такі міцні та кремезні, спокійно-врівноважені, “солідні” гуцульські коні, прибрані в багато оздоблену кінську зброю, мало чим поступаються своїм господарям.

Стиль Гуцульщини – в активній фазі власної презентації. Не забуваймо, що стиль – визначальний фактор творчості, узагальнення довгого процесу пошуку й напрацювання невимушеної своєрідності, акумуляція творчих віднайдень, як вісь, біля якої концентрується мистецтво, як професійне, так і – особливо – народне, яке є виразом суті життя і в його просторі – це також фактор національної культури загалом та етнічної зокрема. Первинним, звісно ж, постає народний стиль, бо з його коріння виростає, чи виокремлюється, стиль авторський (професійний). Гуцульський стиль – це знакова, сигнальна система неповторних ознак. А в її межах і народжується стилістика такого виду творчої діяльності, як космацька фестивална практика святкування одного з найвеличніших свят християнства – Великодня.

У різних регіонах України Великдень святкують з огляду на церковний канон більш-менш однаково, проте існують свої відмінності. Гуцульщина має власну традицію. І Космач став прапором відображення етнічного через художньо-побутовий стиль особливостей культурного здобутку – саме здобутку, надбання, фонду накопичених предметів і невід'ємних від них ритуальних дій, асортименту наїдків і питва, пісень, жартів, приповідок, розмов, посмішок, очей, облич, жестів, атрибутивних речей, серед яких посідає престол сакральне гуцульське ЯЙЦЕ. З глибини віків, з таємничих надр

стародавньої культури прийшло й утвердилося воно як символ вічного життя, як матеріалізована енергетична ідея весняних надій і настроїв, філософія етносу та музичного ритму природи, а надалі – як вид народного високоякісного малярства (мініатюра на специфічному носії). Це – традиційно космацька практика писанки. Вона і є уособленням парадигми гуцульського великоднього фестивалю. Сьогодні, еволюціонуючи (повторююся), космачани розписують за власною складною (дуже довго потрібно тренувати очі й руки, володіти чуттям пропорції й кольору) технологією, не тільки вже звичні курячі, гусячі, качині яйця, але й незвичні для регіону страусині. Якщо видасться комусь простою технологія прикрашати яйце, то це омана. Адже писанкарство вимагає терпіння, зосередженості, гнучкості, артистизму і штампи тут не працюють, механізація (автоматизація) виконання – безглузда, а повторення – дуже рідкісні. Панорама писанок, якою завжди гонорувався Космач, – це воістину цінна виставка орнаментально-барвистих яєць. І кожна писанка як музейний експонат і своєрідний товар, який із задоволенням везуть додому не тільки на згадку, а і як енергетичний символ – з надією зберегти в душі дивосвіт Космацького Великоднього фестивалю, який самоорганізовується, самотвориться, самопрезентується. Космацький фестиваль 2008 р. був неабияк пишним і величним, адже напружувалися прийоми його проведення, викристалізувався асортимент речей та предметів, а духовна енергетика набрала потужності. І хоча за новим звичаєм фестиваль триває всього три дні, та вони дарують незабутні враження. У ньому переплелися земля і люди, природа й побут, традиції і звичаї, мистецтво й дух, техніка й технології, відображені в гуцульському культурному імперативі: доторкнутися до минулого, досягнути сучасне, не втратити те, чим володієш, зберегти для майбутнього та увійти у вічність. Наразі вони гармонійні за суттю і змістом. Фестиваль у Космачі живе.

1. Галичина – квітень 2007 р., квітень–травень 2008 р., квітень–травень 2011 р.
2. [http// www.my-kosmach.com.ua](http://www.my-kosmach.com.ua)
3. [http// www.kosmach.net.ua](http://www.kosmach.net.ua)

Виолетта Блощинская
(г. Ивано-Франковск, Украина)

Герменевтика (інтерпретація) гуцульського фестивалю

В данной статье рассматривается содержание и специфика предназначения Гуцульского фестиваля в общем и Космачского в частности.

Ключевые слова: аутентика, емоція, етнос, імператив, інновація, парадигма, процес, сакральний, спосіб, стиль, явлення.

Violetta Bloschynska
(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Hermeneutics (interpretation) of the Hutsuls festival

The content and purpose specific aspects of Hutsul festival in general and Kosmach festive performance in particular are revised in the article.

Key words: authenticity, emotion, ethnicity, imperative, innovation, paradigm, process, sacred, method, style, phenomenon.